

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto I. - Štev. 15

TRST, torek 29. maja 1945

Cena 1.— liro

Staro se ne more več povrniti

Neka visoka oseba posreduje za ljudi, ki so jih naše oblasti zaprle. Pri tem nam misli nehoti uhajajo v preteklost. Celih pet in dvajset let zatiranja, ko so fašisti uganjali nad nami najhujša nasilja, smo zaman čakali, da bi kdo dvignil glas v našo obrambo. Med to osvobodilno borbo sem videl na stotine svetlih grobov nasilno pomorenjenega ali celo v lastnih hišah sežiganega prebivalstva, a visoka oseba, ki bila poklicana, da bi ta grozodejstva obsodila in posredovala, je molčala. Med tem pa se je na tršaške ulice razlegel krik naših žrtev iz gestapovskih in fašističnih mučilnic.

Zgodilo se je in se bo lahko še zgodilo, da se bo pri čiščenju fašističnih in demokratskih množicnih sovražnih elementov napravil kak pogrešek. Mi se tega ne bojimo priznati, ker smo pripravljeni, da vsako tako pomoto tudi popravimo. Prav tako je tudi dolžnost vsakega državljanca, da nam javi vsak tak primer. V nobenem primeru pa ne bomo mirno gledali, ako bi hotel kdo male pogreške, ki so pri mnogem delu prvih dni neizogibni, izrabiti za podtalno rovanje proti naši oblasti. Se manj pa bomo dovolili, da bi kdorkoli širil fašiste, ki so napravili toliko gorja tako slovenskemu kot italijanskemu ljudstvu. Z ostanki fašizma, pa naj se skriva pod katerokoli krinko ali naj se zateka pod katerokoli varstvo, bomo pometli brez ozira na desno in na levo.

Razumljivo je — in tega bi nihče ne mogel, ne smel preprečiti — da je slovensko ljudstvo z manifestacijami in z zastavami dajalo duška svojemu narodnemu čustvu, ko je bilo po tolikem trpljenju in tolikih žrtvah končno osvobodeno. Slovenska zastava je bila dolgo let prepovedana, zastranovana naša materina govorica, v zadnjih letih celo prepovedana, sramota, ki se je na vsem svetu zgodila le v fašistični Italiji. Tudi se ne smemo čuditi, ako se je tiste dni priprlet kak incident, ki ga mi nikakor nismo želeli. Take stvari so v množičnem navdušenju zmeraj neizogibne, kolikor niso celo izzivanje nam sovražnih elementov. To so malenkosti. Slovensko prebivalstvo se je tudi pri manifestacijah zavedlo dostojno in narodno disciplinirano. Pozabilo je na zaničevanje vseh petindvajsetih let, zatiralo v sebi vsako sled sovražnosti in s tem dokazalo svojo politično zrelost.

Kaj to pomeni in kako to ni enostavno, naj vam pove primer iz mojega življenja. Deset let je od tega, ko sem bil v Gorici obsojen na tri leta konfinacije na samotnem otoku. Pred menoj so bila tri izgubljena leta in izgnanstvo in brezdelje. Lahko si mislite, kako mi je bilo pri srcu. Odkrito priznam, da sem v tistem trenutku obtočeval in sovražil ves italijanski narod. Toda ko sem se zvezan vozil iz Bolonje v Firence, je vstopila v kupe neka priprosta žena. Ko me je uzrla med dvema orožnikoma, so se ji solze udrele po licih in moja spremljevalca je pogledala s pogledom globoke mrčnje.

Tiste solze in tisti pogled so mi bili kot velikansko odkritje. Takrat sem spoznal in sem preteklo mesec v partizanskih smotah in gozdovih o tem stokrat razmišljal, da je italijanski narod v svojem bistvu dober in pošten in da ga kvari le fašizem. Poslej za zločine nad našim narodom nisem obtočeval italijanskega naroda v celoti, sovražil pa sem fašizem in ga

se danes sovražim iz dna duše. On je z zločinsko preračunjenostjo vzbujal in gojil v ljudstvu najhujše strasti sovražstva. Razumljivo je, da zatirana manjšina tega sovražstva ni mogla vračati z ljubeznijo. Treba je bilo veliko moralne sile, da je dolgo tlačeni in zasmehovani človek lahko premagal mrčnjo v sebi. Dasi sem bil v pogledu notranjega odnosa do italijanskega naroda na čistem sam s seboj, je vendar dolgo ostala neka grenka usodna v srcu. Ta je docela izginila šele z našim osvobođenjem. Danes, ko sem prepričan, da se staro ne more več povrniti, lahko vsakemu poštenemu Italijanu odkrito pogledam v oči in mu kot prijatelju stisnem roko.

Mnogi Italijani, ki so sicer poštenji po svojem srcu, so se bali, da se bomo Slovenci maščevali za dolgoletno zapustavljanje in trpljenje. Toda mi ne prinašamo maščevanja, ampak svobodo in pravico. V petindvaj-

setih letih telesnih in duševnih muk se nismo naučili ceniti le svoje svobode, ampak spoštovati tudi svobodo drugih. Pošteni, protifašistični Italijani, ki so se z nami borili v naših gorah in gozdovih in pri osvoboditvi Trsta, bodo po načelih naše ljudske demokracije deležni vseh pravic. Z njihovim sodelovanjem pojdemo na delo za obnovo dežele in mest in za ustvaritev bodočega blagostanja. Prepričani smo, da bomo ob združitvi vseh demokratskih slovenskih in italijanskih sil čimprej dosegli take uspehe, da nam bodo hvaleliva vsa bodoča pokolenja.

Treba pa si je biti na jasnem, da naš boj se nadalje velja fašizmu, pa naj se pojavi v katerikoli obliki. V tem pogledu se nikoli ne bomo dali uspraviti. Nikoli in za nobeno ceno ne bomo dopustili, da bi kdo spravljal v nevarnost našo narodno svobodo ali pridobljene demokratske pravice slovenskih in italijanskih množic. To smo dolžni našim žrtvam, ki so padle za te ideale, naši opustošeni deželi in spominu na trpljenje zadnjih petindvajsetih let. Fašizem in vse, kar spominja nanj, mora za vedno izginiti z naših tal.

France Bevč.

Čestitke PNOO za Slovensko Primorje Titu

Tovarišu Josipu Brozu-Titu maršalu Jugoslavije.

Pokrajinski narodno-osvobodilni odbor za Slovensko Primorje Vam v imenu primorskega ljudstva iskreno čestita k Vašemu rojstnemu dnevu, ki ste nas s svojo junško armado osvobodili jarma naci-fašistov in njihovih hlapcev ter se odločno zavzemate za ohranitev in mednarodno priznanje pridobitve naše borbe. Z zaupanjem v Vaše vodstvo Vam kličemo: na mnoga leta v prospeh in srečo vseh narodov Jugoslavije!

POKRAJINSKI NARODNO-OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

„Borba“ o Primorju, Trstu in Istri

BEOGRAD, 28

„Borba“ objavlja članek o narodni oblasti Istri in Slovenskem Primorju, v katerem pravi: „V svoji brozurni geniji proti naši državi in s ciljem; da bi ponovno zaslužili ljudsko kraljino, poizkušajo italijanski imperijalisti s celim nizom lazi prikazati, da je narodna oblast v Trstu, Slovenskem Primorju postavljena z namenom, da se stvar reši v nasprotnem načelom atlantske listine in da se prebivalstvu onemogoči, da bi se okoristilo s pravico samoodlobe in da bi se na ta način postavilo mirovno konferenco pred izvršeno dejstvo. V tej kampanji proti naši narodni oblasti in našim četam v Trstu in Slovenskem Primorju se posebno odlikuje list „Italia nuova“, organ pristavov savejske dinastije. Pisanje tega lista je drastičen primer za podžiganje sovinstvene mrčnje med narodi in pripravljanje novih osvojevalnih avantur, za katere se še vedno navdušujejo še neiztrebljeni fašistični elementi. Ko čitamo v tem listu, da korakajo naše čete po ulicah Trsta streljajoč v okna, da partizani lovijo Italijane i. t. d., nam je jasno, da se je pisec tega članka spomnil vsega, kar so počeli italijanski fašisti v času svoje okupacije v naših krajih, pa je to brez popravila pripisal našim četam in narodni oblasti v Trstu. Vse te podle klevete je boljše in merodajnejše kot kdorkoli ovrnilo demokratsko prebivalstvo Trsta, italijansko in slovensko. Vse kar se je v Trstu dogodilo in kar se dogaja po osvoboditvi kot izraz borbeno edinosti italijanskih in slovenskih redoljubov, skovane v skupnem boju proti fašizmu dokazuje na dejstvo, da je narodna oblast predstavljena v nedavno izvoljenem mestnem odboru kot edinem predstavniku razpoloženja in volje italijanskega in slovenskega prebivalstva. Sodelovanje Italijanov in Slovencev v mestnem odboru in vseh organih narodne oblasti predstavlja težek udarec za prazadevanja italijanskih imperijalistov, da bi prikazali narodno oblast v Trstu kot antitalijansko in teroristično. Narodna oblast, ki jo je italijansko in slovensko prebivalstvo postavilo v najtežjih trenutkih svoje borbe, pa je tudi najboljše jamstvo,

da se bo do končne rešitve na mirovni konferenci ohranila pogodja, pod katerimi je popolnoma zasiguran princip samoopredelbe narodov, ki je bil proklamiran v atlantski listini. Na oncu pravi pisec članka, da bi vsaka drugačna rešitev zatajnega statuta Trsta in Slovenskega Primorja pomenila direktno zanikanje omenjenega demokratskega principa in bi bila italijanski imperijalistom možnost za nove provokacije miru in varnosti. Vseled tega se naše stališče in naše vztrajanje, da se v pogajanjih z zavezniki o vprašanju statuta Trsta in enega delu Slovenskega Primorja poisce takšna rešitev, ki bo zavarovala pridobitve antifašistične borbe, na prvem mestu narodno oblast, ne smo smatrali samo v lokalnem okviru kot pozitivno, navede ga je treba smatrati kot konstruktivno stališče v evropskem smislu, kot prizadevanje pri organizaciji povojnega miru in varnosti in odstranjevanju žarišč novih sporov. (Tanjug)

Fašistična organizacija v Konstanci

BUKARESTA, 28

Neka teroristična organizacija, ki je sodelovala z Nemci, je bila odkrita v Konstanci in je bilo izvršenih več aretacij. Vodil jo je rumunski fašistični legionarji, ki so jim je posrečilo pobegniti iz koncentracijskih taborišč. (Afi)

Smrtna kazen za Petaina

PARIZ, 28

Francoski profesorji in študentje, zbrani v Parizu so zahtevali, naj se maršala Petaina kaznuje s smrtjo. (Associated Press).

Dvig osebnega prometa na Poljskem

VARSAVA, 28

Varšavski radio poroča, da se je osebni promet na Poljskem v aprilu znatno povečal. Prepeljanih je bilo 12,5 milijonov potnikov. Prodaja vozniških listov je znašala 71 milijonov zlotov. 72.000 vagonov je bilo uporabljenih za tovorne vlake, ki so prepejali 652.000 ton tovarov. (Tass)

Konferenca v San Franciscu

Mednarodna konferenca v San Franciscu se bo predvidoma zaključila 5. junija. Razgovori, ki jih vodijo delegati držav, potekajo v glavnem o novi mednarodni organizaciji za mir v skladu z odločitvami Krimskje konference. Vse demokratske države dosledno in brez kolebanja zagovarjajo politiko vztrajanja pri krimskih odločitvah. Nasprotniki mednarodne organizacije za mir pa hočejo nazaj k zgrešeni praksi Društva narodov ter pod lažno krinko „demokracije“ še naprej kopičijo zapreke vseh vrst, samo da se ne bi ustvarila res prava in učinkovita organizacija mednarodne varnosti po vojni.

Moskovska „Izvestija“ so objavila nedavno članek svojega posebnega dopisnika iz San Franciscu:

„Bil bi najtežji zločin proti človečnosti, ako bi se preprečila ustvaritev učinkovite organizacije mednarodne varnosti samo zaradi tega, ker nekatere njene odločitve ne bi ugajale raznim bojnim hujšakcem ali njihovim advokatom, ki svoje reakcionarne nazore skrivajo pod plaščem demokracije. Narodi vsega sveta ne želijo, da bi se ponovile žalostne izkušnje Društva narodov. Oni zahtevajo pravo varnost, ki se nikakor ne ujema z organizacijo, ki bi bila brez moči, in z zahrbtnim klepetanjem v žepnem stilu. Na nesrečo opazimo mnogo sledov Društva narodov v politiki in organizaciji. Nekateri delegati na konferenci v San Franciscu vztrajno skušajo postaviti novo svetovno organizacijo po načelu Mednarodnega urada dela, čeprav je on zelo kompromitiran.“

Komisije, ki se bavijo s proučevanjem amandmana za načrt, ki predvideva postopek glasovanja v Svetu varnosti, še niso dokončale svoje delo. Je mnogo vprašanj, ki zadevajo samo jedro sistema mednarodne varnosti. Glavna naloga obstoja in tem, da se uresniči najvažnejše ideje v duhu odločitev Krimskje konference v pogledu vzajemnosti treh velikih demokratskih sil ter o potrebnih pogojih za zagotovitev trajnega miru. Odgovornost petih velikih sil narašča v delu ter pripravljenosti od eventualnih napadov ter je zato potrebno, da najde izraza v sestavi mednarodne organizacije. Uspeh konference Zedinjenih narodov zavisi predvsem od tega. Na nesrečo se z raznih strani namerjeni napadi pod raznimi izgovori; največkrat pod plaščem „demokratskih gesel“ proti pravicam evropskih petih.

Ako hoče organizacija za mir resnično uspevati ter preprečevati bodoče nesporazume med državami, mora biti močna in skladna, da takoj nastopi proti vsakršnemu nasilnemu aktu s strani katerekoli države. Le močno sodelovanje odločujoč sil lahko v bodočnosti prepreči vsak spopad v svetu. Če tako presodimo položaj in razgovore v San Franciscu, potem nam ni težko spoznati, kdo je dejansko za mir in kdo proti njemu, čeprav se spretno zavijajo v razna demokratska gesla.

Nadaljevanje Rooseveltove politike

O obisku predsednika Združenih držav pravi dopisnik „Izvestij“ Zuck, da pomeni uradna objava, po kateri se bo predsednik Združenih držav Truman podal v San Franciscu, kjer bo imel zaključni govor na konferenci, spodbuden simptom. S svojo željo, da obišče konferenco, je predsednik Truman pokazal, da ima popolno zaupanje v uspeh konference. Časnikarji tudi vztrajno komentirajo notico o važnih diplomatskih nalogah, s katerimi je odšel Harry Hopkins v Moskvo in Joseph Davies v London. Da je predsednik izbral ta dva diplomata, ki sta znana pristava tesnega sodelovanja demokratskih velesil, odstranjuje po mnenju nekaterih komentatorjev vsako bojazn o možnem odstopu od Rooseveltove linije v zunanji politiki. Tisk enoglasno naglašava, da se delna prenova vlade, ki jo je izvršil Truman, nanaša izključno na notranjo politiko, ali celo samo na administrativ-

ne in osebne ozire. Vlada je tako ohranila svoj prejšnji značaj, in kot se tu pravi, značaj „elevega centra“. Sprememba, ki se nanaša samo na resorje sekundarne važnosti, ne bo imela nobenih posledic na področju zunanje politike. Vendar domnevajo nekateri časopisi, da se bo Truman znova povrnil vprašanju bolj zaradi radikalnih sprememb v svoji vladi šele takrat, ko bodo znani rezultati splošnih volitev v Angliji. Nekateri smatrajo, da se bodo takrat izvršile tudi spremembe v državnih departmanih. Na podlagi prevladujočih optimističnih nazorov glede izgledov konference v San Franciscu, mnogi posvečajo pozornost govorom ministra za trgovino Wallaceja, (bivšega podpredsednika Združenih Držav Amerike), o vlogi Združenih Držav v svetovni industrijalizaciji.

Wallace je v svojem govoru poudaril potrebo oskih političnih in kulturnih vezi med Sovjetsko Zvezo in Združenimi državami. Vsi Amerikanci brez izjeme, s katerimi smo razpravljali o Wallacejevem govoru, so enoglasno izjavili, da se popolnoma strinjajo z nazorji Wallaceja po kateri ni obstoja nobena utemeljena podlaga za konflikt med Združenimi državami in Sovjetsko Zvezo. Praktično ne obstajajo geografski predeli, kjer bi se krizali interesi obeh velikih držav. Istocasno pa jih obeh obeh držav in njihovi neizčrpni viri postavljajo v vrsto odločilnih sil, od sodelovanja katerih bo zaviselo blagostanje celega sveta. Mnogi Amerikanci, s katerimi sem govoril, piše Zuckov v „Izvestijah“, so naglasili, da je Wallace povedal resnico, ko je trdil, da goji ameriški narod globoke simpatije do ruskega naroda. Oba naša naroda sta mlada in polna energije. Ustvarjena sta bila, da skupaj korakata v bodočnost. Ze v svojih prejšnjih poročilih sem poročal, da mi moji osebni vtisi čisto potrjujejo o obstoji prirskih čustev do Sovjetske Zveze, ki jih goji večina Amerikancev. Posebno je omenbe vredno, da so se ta čustva ohranila in celo ojačala kljub nepošteni propagandi, ki je iz nezadostnih informacij o Sovjetski Zvezi, ustvarjala vseh zastupljajočo in nepovoljno atmosfero. (Tass)

Gonja reakcionarnega švedskega tiska proti SZ.

MOSKVA, 28

Mednarodni opazovalec „Izvestij“ piše: Švedski tisk nadaljuje z negotovanjem in očividno ne deli veselja ostalih svobodoljubnih narodov nad zmago nad Nemčijo. Švedski tisk kaže vedno večjo zgrenjenost namesto veselja. Ob priliki zmage je švedski tisk dvignil velik hrup, ker so sovjetske čete osvobodile danski otok Bornholm. Ne da bi mnogo mislili, so si številni švedski listi izposodili Göbbelsovo frazeologijo in kriče o ruskih imperialističnih načrtih v Baltiku.

Vsem tem obrekovalcem okrog listov „Svenska Dagbladet“ in „Stockholm Tidningen“ in drugih pa so odgovorili 4 danski ministri s Christianom Moellerjem na čelu, ki so prišli na Bornholm. Ti so se toplo zahvalili sovjetskimi silam za osvoboditev otoka izpod Nemcev. Ko jim je izpodletel ta prvi protisovjetski izpad, so pričeli švedski obrekovalci z drugim umazaninim podtikanjem proti Sovjetski Zvezi. Švedski list „Vestmanlands lundstidning“, ki so mu sledili še drugi, je razširil obrekovanje, da so sovjetske čete porušile in oplenile poslopje švedskega poslanstva v Budimpešti.

V resnici pa bi morali na Švedskem vedeti da so sovjetske čete nudile članom švedske delegacije v Budimpešti vso pomoč. Da pa švedski branilci „demokracije“ ne igrarjo odkrite igre, moremo videti iz sledečega poročila, ki ga je priobčil list madžarskih socialističnih emigrantov „Svobodna Madžarska“ ki izhaja na Švedskem:

„Na Švedskem je bil ustanovljen prilično originalen center madžarskih politikov. Vsi odenki pogubonskega petindvajsetletnega režima od Horthyja do Szalazaja in celo predstavniki „puščastih krizev“, ki so porušili švedsko poslanstvo v Budimpešti, so zastopani v njem. Vsi, med njimi celo nacistični špijoni in roparji, so se izjavili za politične emigrante, Ti

Flensburška zagonetka

MOSKVA, 28

Diplomatični opazovalec „Pravde“ piše:

Moglo bi se v nekem smislu govoriti o flensburški zagonetki. Kaj prav za prav predstavlja Doenitzova vlada in kakšni so bili njeni odnosi do anglo-ameriških vojaških oblasti? Kdo so vendar bile osebe te nacistične klike-Doenitz, Schwerin, Krosingk, Speer, Backe in drugi? Morda ministri, vojni ujetniki ali povratniki z onega sveta? Kaj je torej bila ta flensburška epizoda kak nesrečen administrativni poizkus ali brezploden poizkus rešitve potapljačev se ladje? S tem da je hotel sestaviti vlado, je Doenitz neslavno pogrel. Samo hitlerjevci in njihovi pomagači ga obžalujejo.

Število nacističnih kriminalcev, ki so se svobodni, je veliko. Za Göringom, Leyem, Rosenbergom so prišli pod ključ Doenitz in njegova družba. Himmler, kakor je znano, se je zastopil; škoda je, da je ubežal pravici.

Vendarle uživa večje število nacističnih vojni zločincev še vedno popolno ali relativno svobodo.

Magnati nemške industrije še vedno sanjajo o vpostavitvi njih mednarodnih odnosov. Schacht in Thyssen, ki sta igrala tako važno vlogo pri ustvaritvi „tretega rajha“, živita v ugodnem hotelu na otoku Capri. Kallay, predsednik bivše ogrske vlade, tudi mirno živi na omenjenem otoku. Best, bivši hitlerjevski gauleiter ni bil še aretiran, pač pa živi v svoji villi. Izdajalec Laval se čuti na varnem v Španiji pod Francovim pokroviteljstvom.

Prav za prav ni nič izrednega pri te vrste „čudežih“ in Evropi današnjih dni, kajti ti „čudeži“ ne razodevajo čudežev opazovalcev in komentatorjev, kateri so v drugih primerih tako dostopni za čustva začudenja. (Tass)

politični pustolovci so našli zatopčiče na Švedskem in čakajo samo na primerno priliko, da zopet začno z borbo v fašističnem duhu proti demokratskim Madžarski in spletkarjo na Švedskem proti prijateljstvu med Madžarsko in združenimi narodi in njenimi sosedmi.

Nekateri švedski listi odločno skušajo nadomestiti Göbbelsove časopise. Bedasto in škodljivo pisanje „Aftontidningen-a“ o vojnih namerah SSSR v Oersund-Kiel-ekem kanalu, v Dardanelah itd. preveč spominja na Göbbelsove propagandne trike. Zdi se pa, da levor ni prinesel miru nekaterim ljudem v Reuterjevi agenciji. Afganjski list „Anis“ je priobčil sledeče Reuterjevo poročilo: „SSSR predstavniki v San Franciscu so načeli vprašanje o prenosu uprave Koreje, Mandžurije in Formoze na Sovjetsko Zvezo pod gotovimi pogoji.“ V tej divji gonji ni potrebno iskati smisla ali trdnice resnice. Samo ne odgovorni obrekovalci ali ljudje z nečisto vestjo lahko verjamejo tako bedastim načrtom, ki naj bi jih gojila Sovjetska Zveza.

Nemški vojni zločinec Forster ujet

Neki dopisnik poroča, da je bil v Hamburgu ujet Albert Forster 45 let star, nacist in Reichstadshtalter v Gdanskem in zapadni Prusiji. On je med prvimi na listi vojni zločincev na Poljskem. Od časa svojega imenovanja v jeseni 1939 je Forster uporabljal neumisljene metode pri germanizaciji nekega okrožja po nacistični anektiranega poljskega ozemlja. To ozemlje je naseljeval s številnimi Nemci. Od leta 1935, ko je nacistična stranka propadla, pri volitvah v Gdanskem, pa do leta 1938, je Forster uporabljal teroristične metode proti političnim organizacijam. V letu 1939 je imel vodilno vlogo v kampanji za priključitev Gdanske k Reichu in je bil za to nagrajen, s tem da je bil imenovan za predsednika Gdanskega. (NNU)

GABROVICA

Včeraj so Gabrovčani na ruševinah in grobovih obhajali obletnico uničenja svoje vasi - Sedaj stopa Gabrovica v novo življenje

Nedač od Trsta, niti petnajst km oddaljeno od mesta leži Gabrovica, srednje velika tipična istrska slovenska vas, s hišami tesno postavljenimi druga k drugi na skalnem pobočju. Od daleč daje vas kot mnoge druge istrske vasi, s svojimi belimi zidovi, stenskim podlasko skalnate stene utis stare trdnjavske naselbine.

Vse to pa izgleda tako le od daleč. Ko se popotnik vasi približa, vidi, da so skoro vse hiše požgane, da so ti od daleč tako beli zidovi le bedni ostanki nekot tako ponosne slovenske vasi, ki so jo že preje pod fašizmom nekateri z gnevom, drugi pa s pomočjo imenovali «Piccola Russia».

Povsod po Slovenskem Primorju in Istri srečujemo takine požgane vasi, kjer je od vsega naselja ostalo le nekaj hiš nepoškodovanih. Vendar mislim, da je malo vasi v Sloveniji, ki so bile od okupatorja tako strašno prizadete, pa so vendar ostale takine kot so bile vedno: naše z vsem srcem. Baš to je posebnost Gabrovic. Mnoge vasi so doživle grozote kazenskih ekspedicij in te so izvale v delu njih prebivalstva srda in maščevalnost, da se je še bolj lotilo dela in borbe, medtem ko so nekateri klonili in obupovali in postali pasivni. Tega v Gabrovici ni bilo. Gabrovica je ječala pod okupatorskimi udarci, krvavela, a ni popustila. Bila je vedno — vsa naša.

Te so Nemci zajeli in odgnali v Nemčijo. Njihova usoda je neznana. 9. marca 1944 je bila aretirana Analiha Cah, stara 17 let. Ta junška mladinka je bila zaupna organizacijska kurirka za zvezo s Trstom. Na kvesturi je bila strahotno mučena. Vse da je bila po mukah tri dni nezvestna. Nato so jo odpeljali v Nemčijo, — njena usoda je neznana.

28. maj 1944

Tega dne je nemško fašistična demobranska kazenska ekspedicija napadla vasi. Žrtve tega dne dovolj jasno pričajo o strahotnem dogodku.

Ustreljeni

Ivančič Marija (Lukina mati), stara 67 let, aktivistka OF, Kermec Merina, stara 4 1/2 let!!!, ustreljena od fašistov v postelji, najdena z okrvavljeno oblekico, s katero si je brisala glavo, predno je umrla.

Novak Josip, star 56 let. Ustreljen in delno zgorel ker so pod njim zakurili ogenj.

Križmanič Lazar, star 57 let, ustreljen in vržen v gorečo kolo, zgorel.

Živi vrženi v ogenj

Maver Ana, stara 80 let, vržena v ogenj, zgorela.

Maver Marija, njena snaha, stara 50 let, vržena v ogenj, zgorela.

Ivančič Ivan, star 82 let, vržen v ogenj, zgorel.

Purger Ivan, star 82 let, vržen v ogenj, zgorel.

Istega dne odpeljani v Nemčijo

Purger Zora, stara 19 let, mladinka.

Pečar Marija, stara 16 let, mladinka.

Primožič Melja, stara 17 let, mladinka.

Ivančič Darinka, stara 21 let, mladinka.

Ivančič Alma, stara 25 let, mladinka.

Primožič Stefaniya, 16 let, mladinka.

Purger Klara, stara 18 let, mladinka.

Križmanič Lidija, stara 22 let, mladinka.

Purger Angela, stara 29 let, mladinka.

Ivančič Franc, star 48 let, mladinka.

Ivančič Josip, star 55 let, mladinka.

Primožič Ivan, star 55 let, mladinka.

Barut Ivan, star 48 let, mladinka.

Barut Josip, star 56 let, mladinka.

Purger Marcol, star 14 let, mladinka.

Kračevac Lazar, star 56 let, mladinka.

Pečar Alojz, star 56 let, mladinka.

Barut Venčeslav, star 49 let, mladinka.

Vsi ti so bili odgnani v Nemčijo. Njih usoda je neznana. Kdo od njih se bo vrnil živ? Kateri od njih se bo vrnil kot pohabljenec ali neozdravljivi bolnik valed prestanih muk?

To so bile človeške žrtve onega strašnega 28. maja, ko je fašizem hotel z uničenjem Gabrovic zadati osvobodilnemu pokretu po Slovenski Istri odločilni udarec. A to je ni vse. V tem dnevu so namočili vasi iz okolice. Vsi ti so bili odgnani v Nemčijo. Njih usoda je neznana. Kdo od njih se bo vrnil živ? Kateri od njih se bo vrnil kot pohabljenec ali neozdravljivi bolnik valed prestanih muk?

skoro vsa vas vedela zanje. Tudi požar jih ni prizadel. Hiše so pogorele, a ljudje so pod njim ostali živi. Te bunkerje, za katere so Nemci in fašisti vedeli, da v Gabrovici obstajajo, so kvesturini še kasneje večkrat prišli iskati in prekopavali pogorišča. A šele po večmesečnih temeljitih preiskavah je Nemcem uspelo, da so odkrili vedno tedaj že opuščeni bunkerjev. Niso pa našli n. pr. precejšnega skladišča hrane, ki so jo Gabrovčani skrili pred temi roparji in jim sedaj dobro služijo.

Strašen je bil prizor po odhodu Nemcev 28. maja. Doživeli sem ga sam. Med razbeljenimi zidovi, med poslopji, ki so se goreli, po razjarjenih pogoriščih so preostali prebivalci iskali iznakašena, napoln ali čisto zgorela trupla svojcev. Stiskali so pesti v onemogli jezi, zbirali so se okrog posteljice, kjer je ležala lepa mala Nerina s prestreljeno glavo.

Niso imeli besed. Saj ni mogote, da bi bil človek, pa četudi fašist, zmožen takega zločina. In vendar je bilo res.

Okrog vasi je povsod ležalo drobovje ubite živine in razni odvrgeni uničeni predmeti. Kokoške glave so ležale ob poti, po kateri so fašisti zapuščali vas. Tudi pse so skoro vse postrelili.

Kako so Gabrovčani odgovorili na ta zverstva okupatorjev? Dovolj je, da navedemo sledeče: Ko se je zvečer stemnilo so prišli v vas vojak in aktivisti okrognega odbora. Ljudje so jih sprejeli kot občajno — kot svoje. Čakala jih je večerja, kot vse ostale večere. Nobenega očitka iz nobenih ust. Silili sem samo besede: apridite sedaj kar brez skrbi, sedaj se nič več ne bojimo, saj nimamo več kaj izgubiti!

Se isti večer se je zgodilo nekaj, kar je gotovo edinstveno v vsej zgodovini osvobodilne borbe na Primorskem. Gabrovčani so spontano iz lastnega nagiba ustanovili združeno skupno gospodarstvo s skupnostjo vseh proizvajalnih sredstev in skupnim obdelovanjem zemlje. To skupno gospodarstvo se je ohranilo tudi v najtežji dobi nemškega pritiska in predstavlja danes trdno osnovo za gospodarsko obnovo te vasi. V Gabrovici izvoljeni odbor urejuje skupno obdelovanje vse zemlje, razdeljuje pridelke, in izkupiček od prodaje prodanega

blaga prejeta hrano od prehranbenih kart, vodi skupno blagajno za vso vas, z eno besedo, vodi življenje vse vasi.

Nadaljne žrtve Gabrovic

Od velike nesreče 28. maja 1944, do težke nemške okupacije v septembru 1944, ki je trajala vse do osvoboditve, je Gabrovica, čeprav tako prizadeta, še vedno delala za narodno osvoboditev in dala nadaljne žrtve.

Julija 1944 sta bili aretirani pri prevažanju materiala za naše tiskarne iz Trsta:

Purger Spira, mladinka in Ivančič Angela, družinska mati, aktivistka SPZZ. Ognani sta bili

v Nemčijo, po mučenjih na kvesturi. Njuna usoda neznana.

Dne 7. septembra so fašisti in Nemci aretirali več Gabrovčanov, od katerih so ustrelili v Dekanih: Cah Angela, starega 19 let, borka VDV,

Cah Zorka, starega 28 let, Ivančiča Josipa, starega 62 let, Pečar Josipa, starega 63 let.

V pozni jeseni 1944 je bil aretiran tov. Ivančič Andrej-Viktor, star 41 let, načelnik okrognega načelstva NZ bivšega istrskega okrožja. Osvobođen je bil sedaj v Trstu. Prav tako je bil aretiran Barut Valerij, star 36 let. Ognan v Nemčijo. Usoda neznana.

Ivančič Franc-Luka

Dne 23. decembra 1944 je pri vasi Šmihel pod Nanosom, zadet od izdajalske četniške krogle padel eden najboljših borcev za osvoboditev v Slovenski Istri — tovariš Ivančič Franc-Luka, član okrognega NOO za južno Primorsko. Ime tovariša Luke je nerazdružljivo povezano z organizacijo OF in partizanskim gibanjem v Istri. Saj je bil eden izmed prvih in najaktivnejših teren-skih aktivistov Slovenske Istre, ki je dosledno in junsko vršil svojo dolžnost kot Slovenec in končno žrtvoval svoje življenje.

Februarja 1945 sta bili aretirani: Pečar Angelina, stara 36 let, bila osvobodjena ob osvoboditvi Trsta. Kermec Marija, mati one male lepe Nerine, ki so jo ustrelili fašisti. Ognana v Nemčijo, njena usoda neznana.

Gabrovski partizani

Gabrovica je dala mnogo dobrih partizanov, med katerimi, kolikor nam je znano, ni džeterjev. Od njih so padli:

Ivančič Ivan, star 80 let, padel 1943.

Zorjul Andrej, star 39 let, padel februarja 1944.

Ivančič Ljubi, star 21 let, padel 1944.

Primožič Vinko, star 24 let, najbrže padel.

Maver Danilo, star 23 let, najbrže padel.

Poslednja žrtev

Se prdno so došli, so 28. aprila Nemci ustrelili:

Baruta Oskarja, starega 21 let.

To je zgodovina krvi, je zgodovina grobov, je zgodovina požganih domov, nečolnih sirot, užaloščenih vdov, v tujino odgnanih devojki in mož. To je strašna a ponosna zgodovina herojske borbe našega primorskega ljudstva. To je vpljoda, s krvjo napisana resnica. Nje ni mogoče zatajiti, ne prikriti. Kot povsed drugod po slovenski zemlji, tako tudi v slovenski Istri, v neposredni bližini Trsta pričajo sveži grobovi, grobovi naših žrtov o upravičenosti naše zahteve, da se izpolni demokratična načela.

Atlantske karte in da se ta dežela, ki je dala takine žrtve v boju za svojo svobodo, za svojo boljše bodočnost v okviru demokratične Tito-ve Jugoslavije, tej svoji rešitvi domovini tudi prikljubi.

Vemo, da italijanska imperijalistična reakcija, da fašisti obteženi v demokratični ovčji kožuh še vedno iztežajo svoje krvave roke, da

nam iztrgajo to zemljo. Mi pa imamo proti njihovi laži veliko orožje: imamo strašne in velike dokaze, ob katerih se sesujejo v prah vse njihove lažne teorije o italijanstvu teh krajev. Ti dokazi so naši grobovi, ti dokazi so Gabrovica in številne druge požgane slovenske vasi, po katerih je obilno tekla kri, ki so jo prelili isti fašistični volkovi, ki sedaj od daleč in blizu tulijo, da je ta dežela italijanska.

IVAN MATKO - IMKO

IZ JUGOSLAVIJE

Nova Jugoslavija štiti narodno imovino

BEOGRAD, 28

Borba komentira zakon o odvzemu vojne dobičke, zakon o zapuščeni ali od okupatorja odvzeti lastnini in zakon o zaščiti narodnih posestev pod naslovom: «Trije novi važni zakoni predsedstva AVNOJ-a», in pravi: «Z zakonom o odvzemu vojne dobička pridobljenega za časa okupacije je Narodna oblast izrekla pravično sodbo brezvestnim trgovcem in tovarnarjem, ki so s pomočjo okupatorjev in narodnih sovražnikov živeli v izobilju in kopicili nova bogastva, med tem ko je narod živel v največji bedi, vodeč in pomagajoč z vsemi sredstvi narodno osvobodilno borbo. Odvzeto lastnino vojnih bogatašev bo narodna oblast sedaj lahko uporabila za popravilo težkega stanja onih, ki so v teh starih letih osvobodilne vojne najbolj trpeli in največ žrtvovali za osvoboditev naše domovine.

Z drugim zakonom o postopanju z imovino, ki so jo morali lastniki zapustiti v teku okupacije, in z imovino, ki jim je bila odvzeta od strani okupatorjev in njihovih pomagačev, odstranjuje predsedstvo AVNOJ-a drugo veliko bedo, ki je bila prizadeta našemu narodu za časa okupacije. S tem zakonom se bodo povečini zacetile težke rane, ki so jih okupatorji in njihovi pomagači prizadevali našim narodom. Več stotisoč ubožnikov se bo lahko vrnilo na svoje domove, da v svobodni državi doprinesejo z mirnim delom delež pri obnovi naše opustošene domovine.

S tretjim zakonom o zaščiti narodnih posestev in o njihovem upravljanju po predsedstvo AVNOJ-a onemogočilo vsako proti pravno odsvojitev narodnega premoženja. Istočasno pa bo onemogočilo vsako kopicenje narodnega premoženja pri posrednih osebah, preprečujoč tako v zasnovi vsak poizkus tvorbe novih vojnih dobičkarjev. S tem zakonom je zagotovljeno nadzorstvo nad poslovanjem in upravljanjem narodnega imetja.

Novi zakoni, ki jih je izdalo predsedstvo AVNOJ-a, izpolnjujejo dosedanje zakone AVNOJ-a in uredbe Zvezne vlade, ki imajo za cilj popraviti težko ekonomsko stanje najširših narodnih slojev, ki so za časa okupacije najbolj trpeli. S temi novimi zakoni pridobivajo naši narodi novo močno sredstvo za ohranitev pridobitev narodno-osvobodilne borbe. Zato bo vsak državljani pomagal narodni oblasti, pri njenem delu, da popiše vso narodno imovino in da jo zaščiti pred vsako odsvojitvijo ali uničenjem.

Ujeti ustaški zločinci in krvniki

BEOGRAD, 28

Iz Zagreba javljajo, da so bili to dni ujeti in se že nahajajo v zapornih znani ustaški krvniki in razbojniki: Nikola Mandić, predsednik Pavelčeve vande, Mile Budak, doglavnik, Ladošlav Milič, general-poručnik in namestnik ministra domobranstva, Viktor Prebeg, generalmajor, dr. Pavao Canki, minister pravosodja, dr. Julije Makanec, minister prosvete, Marko Levaković, šef kabineta rudarskega ministra, dr. Ferdo Cacič, državni tajnik v trgovinskem ministarstvu, Nikola Stajnfel, admiral in zadnji minister oboroženih sil neodvisne države Hrvaške, Adolf Tudor, polkovnik, Joco Rukavina, znani ustaški krvnik polkovnik, državni svetnik Bruno Nardelli, tajnik ministrstva notranjih zadev, Benak Aleksander st., poslanik na razpoloženju in Benak Aleksander mlajši, svetovalec v notranjem ministarstvu. (Tanjug).

JAVNI TOŽILEC ZA SLOVENSKO PRIMORJE

ODREDBA

o postavitvi javnega tožilca pri Ljudskem sodišču za sojenje fašističnih zločinov proti obstoju in svobodi ljudstva in demokratičnih ustanov v Trstu.

Na podlagi zakonitih pooblastil postavljam

dr. Nedolka Adela asistenta univerze v Trstu, za javnega tožilca pri Ljudskem sodišču za sojenje fašističnih zločinov proti obstoju in svobodi ljudstva in demokratičnih ustanov v Trstu.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Javni tožilec za Slovensko Primorje: Dr. STANKO PETERIN, i. r.

OSVOBODILNI SVET MESTA TRST

ODSEK ZA TRGOVINO IN OSKRBO

DODATEK OBJAVI ŠT. 62 KOMANDE MESTA TRST

Prijavitelj se mora, poleg časopisnega in otklostnega, ves tiskovni, brezlesni, konceptni, dokumentno konceptni, trgovski, pisarniški in strogo pisni papir, prav tako tudi ves papir osiroma karton za ovitke.

Poleg papirja prijavite tudi vso tiskarsko barvo (saloge in potrebe).

Ves gori izmenovani papir je začasno pod zaporo in smejo lastniki razpolagati z njim samo s predhodnim pismenim dovoljenjem tiskovnega urada V. R. Margherita, 8/II.

Da bomo lahko zadostili potrebam, gori omenjeni tiskovni urad izdaja tudi formulare, v katere naj se navede, kaj tiskarna potrebuje, približno za dobo treh mesecev.

Zaloga naj se prijavi v stanjem z dne 2. 6. 1945 in morajo biti predložene dne 5. 6. 1945 v tiskovni urad V. R. Margherita, 8/II.

Razglas

Z ostrom na to, da se je vedno nepravilno prodaja meso ilagabno zaklane živine, (t. j. take, ki ni bila zaklana v mestni klavnici v S. Sabbi), ki vesled tega niso pregledane od živinozdravstva in ker se meso ilagabno uvaža v mesto, se ponovno opozarja na profilaktičnih in higijenskih razlogov sledeče:

- 1.) Da se klanje živali, dočlenih za prehrano, vrši le v mestni klavnici v S. Sabbi.
- 2.) Da se samo v uradnih slučajih lahko izvrši zakolj živin klavnice in to vedno v prisotnosti občinskega živinozdravstva.
- 3.) Uvoženo meso mora biti podvrženo živinozdravstvenemu pregledu preden se ga uporablja za hrano.
- 4.) Vsi varnostni organi morajo javiti vsak prestopnik Občinskemu higijenskemuravodu.
- 5.) Vsi prestopki bodo najstrože kaznovani.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

KOMANDA MESTA TRST Veterinarski odsek

Odgovarjali bodo vsi

Pred nami je sedel mlad mož, siv kot sedemdesetleten starček z udrtimi, do kosti izmroganimi lici. Ves se je tresel in iz oči mu je sijala motna belina. Bolj je bil podoben mrtvacu kakor pa živemu človeku. Bil je eden izmed nesrečnikov, ki jih je fašistično divjaštvo pahnilo v vrsto onih, ki so dan za dnem čakali za bodečimi žicami nemških taborišč, kdaj bodo prišli na vrsto, da jih pobijejo, da bo konec njihovega mučenja.

Prišel nam je pripovedovati, kakšne strahote je doživel in česa je zmožen fašistični zločinec, zver v človeški podobi. Taborišče, v katerem je bil, je bilo tako veliko, da je obsegalo vsega skupaj okrog petindvajset kvadratnih kilometrov. Po vsem tem prostoru pa so bile postavljene barake, obdane in tudi med seboj ločene z bodečo žico, po kateri je bil napeljan električni tok. V taborišču je bilo stalno 40 do 60 tisoč ljudi. Vedno znova so dovažali vanj nove jetnike, iz njega pa so vozili le pepel sežganih trupel.

Jetnik, ki je prišel v taborišče, je prenehal obstajati za svet. Nekaj časa je bil samo še številka, dokler ni tudi ta nekega dne izginila v plinski celici, krematoriju, na večjih, ali pa še enostavnejše pod udarcem železne palice. Človek je ostal živ le toliko časa, dokler je mogel delati. Čim pa je enkrat zaradi prevelikih naporov oslabil, ni bilo zanj več mesta med živimi.

Udarec s palico

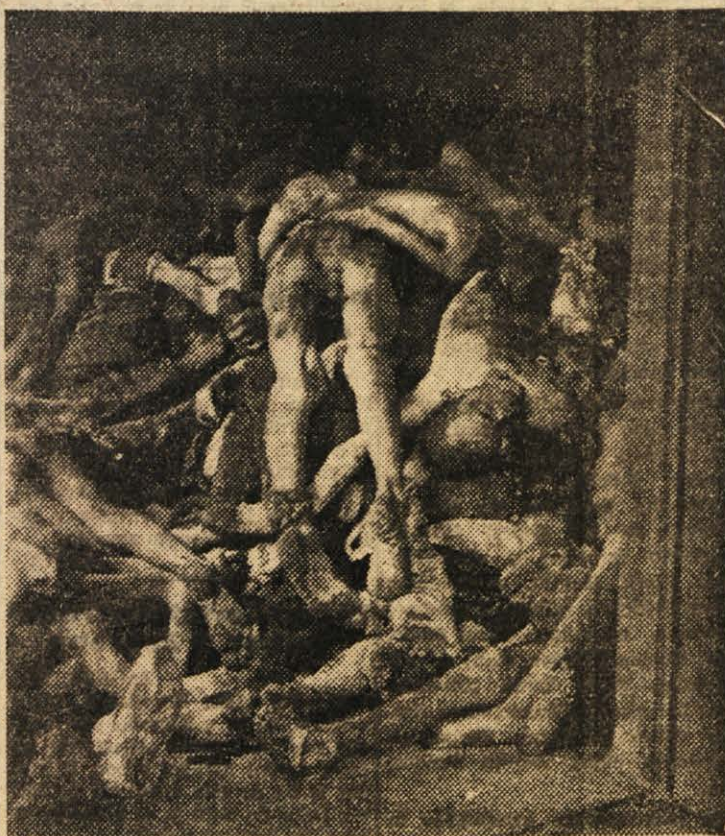
Poleg krematorija, v katerem so sežigali trupla umorjencev, je bila sezidana majhna sobica z zelo nizkim in ozkim vhodom, da je človek, ki se je plazil vanjo, moral prikloniti glavo. Dva esesovca sta stala ob obeh straneh vrat in držala v rokah vsak po eno kratko težko železno palico. Ko je jetnik sklonjen prišel skozi vrata, ga je esesovec udaril z železno palico po vretenih zatilniku. Če je prvi zgrešil, je drugi zadel. Če pa se je jetnik samo onesvestil, ni to prav nič pomenilo. Samo da je padel in če so ga smatrali za mrtvega. Čeprav je bil še živ, so ga vrgli v krematorij in sežigali.

Včasih so v taborišču ljudi morili na ta način, da so jih puščali dolgo časa na mrazu. Ljudje, ki so bili od celodnevne dela do skrajnosti izmučeni in izčrpani, so morali vsak večer tekati okoli stanovanjskega bloka in to po dežju, blatu ali snegu, poleti pa v največji vročini. Zjutraj pa so pobirali trupla, ki so ležala ob vsej ograji bloka.

Šale podivjanih zveri

Največja zabava podivjanih esesovcev je bila, da so postavili jetnika k steni in eden izmed njih mu je nastavljal na čelo brzostrelko. Pričakujejo strela je človek instinktivno zamižal. Tedaj je esesovec ustrelil v zrak v trenutku, ko je drug esesovec udaril jetnika z debelo desko po temenu. Jetnik je padel onesveščen na tla. Ko se je po nekaj minutah zavedel, so mu esesovci s smehom dejali: »Tako, vidiš, ti si na onem svetu. Vidiš, tudi na onem svetu so Nemci in ti ne moreš pobegniti od njih.« Po taki »zabavi« so ga šele ustrelili.

Druga njihova zabava je bila, da so golega jetnika vrgli v bazen poln vode. Čim je poskušal priti na

Kupi nedolžnih otrok in internirancev, ki so jih pomorili fašistični zločinci v Dachau.

suho, so ga esesovci s škornji brcnili nazaj v vodo. To je trajalo toliko časa, dokler ni utonil.

Čim se je jetnik nekaj pregrešil, so ga obsodili na smrt. Preden pa so ga umorili, so ga odvedli k stroju za izžemanje perila in ga prisilili, da je vtaknil prste med dva težka valjarja iz gume, ki otirata perilo. Človeška roka se je pogrezala v stroj do lakti ali celo prav do rame. Kriki mučenika, ki mu je stroj zmečkal roko, so jim bili v največje veselje. Vsak esesovec si je želel v največjo čast, da je ubil dnevno vsaj po pet jetnikov.

Paznice

Pripovedoval nam je, kaj vse so morale pretrpeti žene. Včasih jih je bilo v taborišču do deset tisoč. Stražile pa so jih mesto moških ženske. Največje veselje teh paznic-esesovk je bilo ravno pretepanje jetnic. Imele so posebne biče iz dolge žice, obdane z gumijem in prevlečene z usnjem. Poiskale so si med izčrpanimi in shujšanimi ženskami najlepšo, ki si je še ko-likor toliko ohranila človeško podobo, in jo brez vzroka udarile z bičem po prsih. Ko je žrtev pod tem udarcem padla na tla, ji je esesovka zadala udarec z bičem med noge, nato jo pa še isto tja sunila s svojimi podkovanimi čevlji. Navadno jetnica je ni mogla več vstati in se je, preden se je dvignila, dolgo plazila po tleh, puščajoč kri za seboj. Spričo takih muk so bile ženske pohabljenе in so naglo umirale.

Ubijali so jih v množicah

»Vse to, kar sem vam pravil, so še malenkosti. Zadnje čase so ljudi uničevali kar v množicah. Ali so jih na stotine hkratu postrelili, ali pa so jih vodili v plinske celice, kjer so jih podušili, nam je pravil rešeni jetnik.

V taborišču je bila velikanska peč, ki so v njej razvijali zelo veliko vročino in v kateri je goril ogenj že tri leta noč in dan. Vanjo

so neprestano polagali pomorjene žrtve in jih sežigali, da ni ostala za njimi nobena sled. Stalno so z avtomobili dovažali nova trupla, odvažali pa pepel, ki so ga zakopavali daleč od taborišča, da bi tako zbrisali vsako sled za umorjenci.

Poleg krematorija je stala baraka, za katero si je na zunaj lahko opazil, da je zelo skrbno izdelana. V njej je bila iz cementa zgrajena soba z golimi stenami. Imela je samo tri majhne odprtine. Prva je bila na steni nasproti vratom. Ta je bila zadelana s steklom. Na stroju pa so bile tri cevi. To je bila plinska celica. V njej je bilo komaj 45 kvadratnih metrov prostora in vanjo so natlačili do 250 jetnikov, ki pa so jih prej še do golega slekli. Za njimi so hermetično zaprli vrata ter jih še zamazali z ilovico, da bo še bolj gotovo. Nato je gestapovec stopil k linici, ki je bila zamrežena in ločena od celice z debelim steklom, in je opazoval proces zadušitve. Po cevih s stropa so natresli v celico strup in v petih minutah ni bilo od 250 ljudi nikogar več med živimi. Njihovi obrazi so bili spačeni od velikih muk, telesa pa so še mrtva stala pokonci; tako so bili natlačeni v sobi. Od tod so jih zopet kot vse ostale odvažali v krematorij. In to se je ponavljalo dan za dnem.

Takih taborišč je bilo po Nemčiji veliko. Danes skoraj vsak otrok pozna, kaj je Dachau, Mathausen, Oswineim, Lublin, itd. Skozi vsa leta vojne so ljudje s strahom čakali dneva, ko bo tudi nje morda doletela žalostna usoda, da bodo odpeljani v ta strašna taborišča.

Muke, ki so jih prestali ujetniki po taboriščih, so tako grozne, da jih svet ne bo nikdar pozabil. Take zločinske poizvedbe in masovnega uničevanja ljudi še ni bilo v nobeni vojni in ga zgodovina ne pozna. Toda ti zločini ne bodo ostali nepoplačani. Našli bomo tiste, ki so pošiljali ljudi v smrt, in one ki so počenjali grozodejstva v taboriščih samih,

Velika obnovitvena dela na Sovjetskih železnicah

MOSKVA, 28

Sej centralne uprave vojaških obnovitvenih del ljudskega komisarijata za železnice, junak socijalističnega dela, generalporočnik Kabanov, je v pogovoru z zastopniki tiska izjavil:

Med vojno so železniške čete obnovile ali zgradile okrog 110.000 kilometrov železniške proge, 230.000 metrov širokih in srednjih mostov. Signalisti železniških čet so napeljali 675.000 kilometrov zveznih vodov. Po zaključku vojne v Evropi nadaljujejo železniške čete svoje obnovitveno delo z istim navdušenjem in z isto vztrajnostjo. Ko so se Nemci umikali pod udarci Rdeče Armade, so skoraj povsod razrušili železniške naprave. V Čehoslovski, Madjarski, Avstriji in sami Nemčiji. Izpolnjujoč navodila poveljstva, so železniški delavci, gradilci mostov, in signalisti obnovili železnice, potrebne za prekrbovanje Rdeče Armade na bojišču. Železniške čete so že obnovile tri najvažnejše proge, ki vodijo v Berlin. Iz Frankfurta na Odri, iz Kustrina in iz Writzena že redno vozijo vlaki čez Eberswalde v Berlin. 255 kilometrov železniških prog, ki vodijo preko Odre in Warthe in 686 metrov mostov so bili popravljene v samem küstrinskem odseku. To delo so izvršile samo tri edince tehničnih čet. Edince železniških čet pod poveljstvom generala Rogatkova so zgradile progo do Elbe. Normalni promet je bil odprt med Berlinom, Rothenauom in Wittenbergom. Tudi berlinsko železniško križišče, ki obsega par sto kilometrov tirov, je že urejeno. Postaje Slezija, Stettin in Spandau že obratujejo. Dovršena je bila obnova tako znanega severnega in južnega železniškega okrožja Berlina. Edina ovira je bil razrušeni most preko reke Spree, kateri bo tudi

kmalu obnovljen. Odsek proge, ki veže postaji Slezija in Scharlottenburg, je bil stavljen v promet. Železniške čete, ki delajo na področju nedavnih spopadov druge beloruske fronte, so v razdobju prvih dveh tednov po objavi miru, že obnovile in stavile v promet 209 kilometrov proge. Dovršena je bila tudi obnova proge, ki vodi v Stralsund in Rostock. Železniške čete leningrajske fronte so obnovile progo, ki veže prestolico Latvije Rigo z važnim baltičkim pristaniščem Lepaja (Liebau). V teh zadnjih dneh so železniške čete, ki so podpirale operacije maršala Koneva, obnovile 75 kilometrov proge, ki vodi v Berlin, južno od Luebbena in pa odsek na progi Berlin-Dresden. Ze 11. maja so dospeli prvi vlaki v Dresden. Naše železniške čete delajo z izrednim navdušenjem pri obnovi železnic na ozemlju zavezniške Čehoslovake: 7. maja so pričeli z obnovo 123 kilometrov dolge proge, ki vodi s postaje Nemcki Brod v Prago in že 15. maja so prvi vlaki zvozili po tej progi. Naše tehnične enote železniških čet so omogočile začetek prometa na obodnih tirih čehoslovške prestolice. Obnovili so železniške mostove na progi Brno-Praga, ki vodijo preko goratega ozemlja. 19. maja so že vozili vlaki točno poovzemnem redu na progah, ki vežejo Prago z jugovzhodnim predelom Čehoslovake. Železniške čete, ki so delale v Dždice-Moravska Ostrava, so imele izredno težko delo. Tu so morale zgraditi 8 mostov preko deročih gorskih rek, da bi odprli promet na odseku 54 kilometrov. Čustvo bratske vzajemnosti s prijateljskim čehoslovskim narodom je vodilo pri delu naše železniške čete, ki so pokazale primerno resnično junaskega dela. (Tass)

Junaški podvigi mornarjev rečnih flotilj v SZ

MOSKVA, 28

Ljudski komisarijat za rečno plovbo SSSR pripravlja vrsto izdaj knjig o junaških podvigih mornarjev rečnih flotilj za časa vojne. V letu 1942, ko so nemške armade vdrle v Stalingrad, je trgovsko brodovje, ki ni bilo sposobno za plovbo v vojni coni, imelo dve važni nalogi: prevoz čet in materiala preko Volge in prevoz pogojskega materiala iz Kaspijskega Morja. Mornarji trgovskega brodovja so postali izborni borec. Piloti trinajstih fašističnih letal, ki so napadli majhno ladjo-cisterno »Sokrat«, so mislili, da bo to lahek plen. Ze v prvem spopadu je posadka »Sokrat« sestrelila 3 letala. Vseh skupaj so v bitkah za Stalingrad mornarji rečne mornarice sestrelili 22 letal. — Dvoje dejstev zgodovino priča o pogojih, pod katerimi so morali vršiti svojo službo mornarji na Volgi, da so jo prepluli v bližini Stalingrada. Motorni čoln »Abkheztz« je preplul Volgo petkrat pod hudim sovražnim ognjem. V preteku šestih dni sta dva kuterja »Poročnik Zdorovcev« in »Vtoroi« preplavala okrog 11.000 metrov čez reko. 892 mornarjev rečne mornarice, veteranov iz bitke na Volgi je vlada odlikovala. Častno mesto v letopisih te vojne pripada slavni mornarici jezera Ladoga, katere je vzdrževala zveze med obleganim Leningradom in ostalim svetom. V tem času so mornarji severozapadne rečne mornarice preplavali svoje ladje iz Neve v jezero Ladoga in urno zgradili pristanišča. Nikoli poprej ni jezero Ladoga videlo tako živga prometa. Ob vsakem času čez dan ali ponoči ni bilo nikoli manj kot deset ladij na vsaki milji linije. Mestoma je plovna pot šla tako blizu obale, ki jo je držal v svojih rokah sovražnik, da so Nemci s pomočjo daljnogledov lahko jasno videli ladje. Pošiljali so nanje jate letal, streljali na ladje z obalnimi baterijami, toda male ladje so zagrizeno opravičile svoje delo. Ladja na kolesa »Forel« je napravila 329 voženj preko jezera in preplavala okrog 66.000 ljudi. Ladje so prinášale hrano, orožje in municijo v oblegano mesto od tam pa so odvažale ranjence, bolnike, starčke in otroke. Radi tega so lenin-

grajani krstili pot preko ladoškega jezera z imenom »pot življenja«. (Tass)

V baltičkih republikah se zopet odpirajo univerze

MOSKVA, 28

Na univerzah, baltičkih republik so je zopet začelo z akademskimi in znanstvenimi raziskovanji. Hitlerjevi barbari so povzročili veliko škodo baltičkim univerzam. V Vilni so najprej izključili 150 slušateljev z univerze, nato so zaprli filozofsko fakulteto, čez nekaj časa pa vso univerzo. Prebrskali so ves inventar in ukradli dva kilograma platine. Sedaj pa je univerza v Vilni zopet prišla delovati. Več njenih profesorjev pripravljajo dela z načrti, ki so v zvezi z obnovo gospodarstva in kulture litvanske republike. Akademsko in znanstveno delo se je pričelo tudi na drugih litvanskih univerzah v Kaunasu, ki je celo še huje trpela od uničenja v Vilni. Sedaj obiskuje kaunsko univerzo okrog tri tisoč študentov. Na univerzi v Rigi je bilo odprtih 13 oddelkov, ki jih obiskuje 4 tisoč študentov. Obetujejo se velike praznine na fakultetah, ker so Nemci postrelili mnogo profesorjev. Znanstveniki iz drugih republik so prišli semkaj delovat. Številni univerzitetni profesorji pripravljajo v sodelovanju z arhitekturno upravo republike načrte za obnovo litvanskih mest: Jelgave, Rezekne in Daugavpils. (Tass)

20-letnica lista sovjetske mladine

Casopis sovjetske mladine »Komsomolskaja Pravda« je slavil 24. t. m. 20-letnico obstoja. V pozdravni poslanici, ki jo je poslal časopisu, je maršal Stalin:

»Pozdravljam borbeno glasilo sovjetske mladine — časopis »Komsomolskaja pravda« na dan, ko slavi 20-letnico svojega obstoja. Tako v letih mirne izgradnje kot v dnevi velike domovinske vojne je »Komsomolskaja pravda« vzgajala sovjetsko mladino v duhu zveste udanosti naši domovini. Prepričan sem da bo »Komsomolskaja pravda« tudi v bodoče izvršila svoje naloge vzgajanja mladega rodu v duhu vdanosti Leninovi stranki, da bo pomagala mladini učinkovito uporabljati zadnje pridobitve znanosti in kulture, da bo krepila silo mladih rodoljubov v boju za nadaljnji razcvet naše velike domovine.

Prva številka dnevnika »Komsomolskaja pravda« je izšla 24. maja 1925. leta. Dnevnik si je takoj pridobil priljubljenost med sovj-

sko mladino. Ob mnogih prilikah so se voditelji stranke in vlade obrnili preko »Komsomolskaje pravde« na mladino, dajali so navodila in nasvete, ki so se tikali vzgoje mladega rodu. Leta 1930 od 6. obletnici obstoja časopisa ga je sovjetska vlada odlikovala z Leninovim redom. Ta dnevnik je bil prvi, ki si je zaslužil to visoko odlikovanje. Med vojno je »Komsomolskaja pravda« mnogo naredila za mobilizacijo vseh sil za poraz sovražnika. Svojem bralcem je pripovedovala o junakih z bojišča in zaledja, o delovanju partizanov, pomagala je vzgajati mladino v duhu najvišje udanosti domovini. Casopis je posvečal veliko prostora pismom s fronte. Več kot 100 strani je bilo popolnoma posvečenih pismom s fronte, iz sovražnega zaledja in iz osvobojenih predelov. Včasih je dnevnik prejel 5-6000 komentarjev o enem samem pismu. Mnogo od teh komentarjev je bilo objavljenih in to je povzročilo nov dotok pism. Tako so n. pr. odgovarjali čitatelji dnevnika oficirju pacifiškega brodovja Breznosikovu. Breznosikov je čital v listu »Komsomolskaja pravda«, da so Nemci pobili dve leti starega otroka Nadijo Kuzmino, kateri so vzeli stikrat kri in ji izrezali deset trakov iz kože. V odgovoru na to pismo je časopis prejel okrog 1500 pism iz vseh koncev SZ, katerih pisci so hvalili Breznosikovo iniciativo in prosili za dovoljenje, da bi smeli posloviti druge otroke in so predlagali naj se osnuje fond za otroke, bojevnikov in za vojne sirote. V ta namen je dnevnik odprl bančni račun, ki je 15. maja t. l. dosegel vsoto 270.000.000 rubljev. Sovjetski časopisi posvečajo številne članke temu jubileju. Dvajseta obletnica »Komsomolskaje pravde« — piše časopis »Izvestije« — sovpada z dnem, ko je priobčen na njenih straneh poziv za novo izrabo dela sovjetske mladine. V zgodovini je bila obrnjena nova stran. Novi dan nas je našel močnejše in bolj utrjene. Kot prejšnja leta, 6140 izdaj bojne glasila mladine je odjeknilo kot klic, ki kliče mladi rod k tvornemu političnemu življenju. Sedaj dviga klic piščali lista »Komsomolskaja pravda« silo mladega rodu k boju za nadaljnji razvoj in napredek dežele, socializma in sovjetske države.

Zveza Moskva-Berlin

MOSKVA, 28

Agencija Reuter je objavila danes da je vzpostavljena linija Berlin-Moskva z enkratnim prestopanjem; oz. pretovarjanjem na Visli, kjer se prične ruska širokotirna železnica. Vojaki Rdeče armije popravljajo sedaj pokvarjeno železniško omrežje v notranjosti Nemčije, kjer so na teritoriju okupiranem po sovjetskih četah popravili že več odsekov, tako odsek Berlin-Dresden in Berlin-Riga.

Bojijo se za Lavalu...

MADRID, 28

Varnostna straža v trdnjavi Montjuich pri Barceloni je bila pojačana vsled razsrijenih govoric, da nameravajo francoski partizani ugrabiti Lavalu. (Afi)

Francova izzivanja

NEW YORK, 28

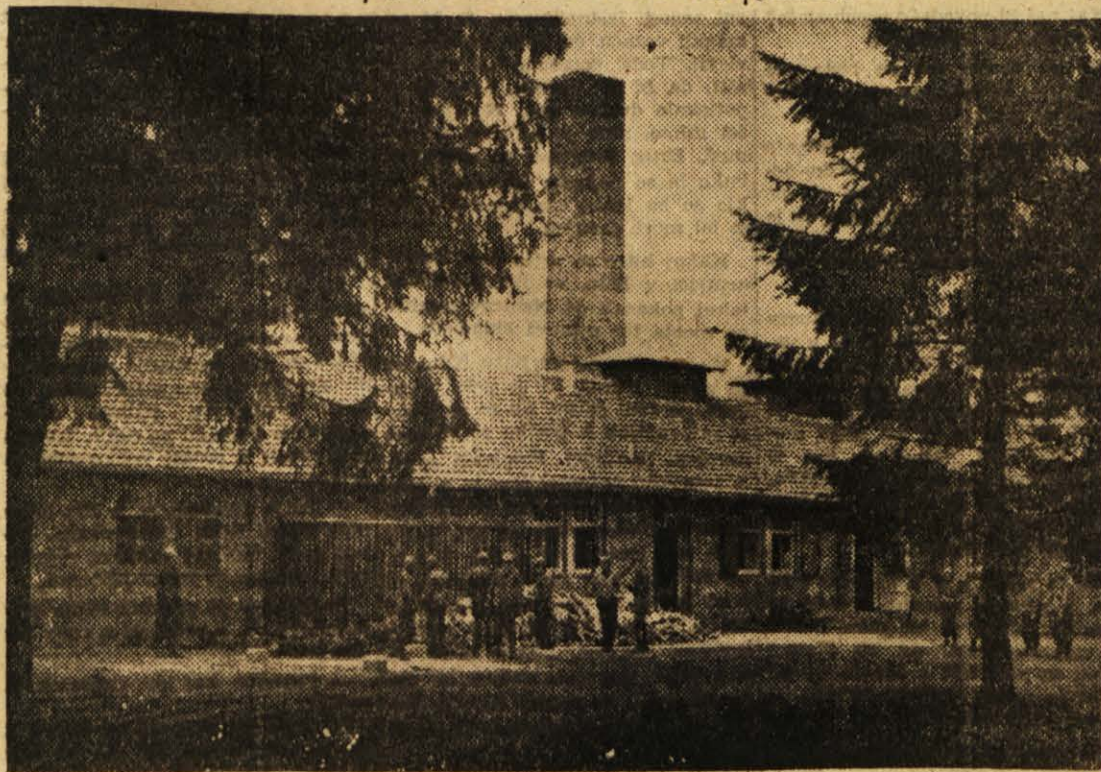
List »Newyork Herald Tribune« piše o zavetšču, ki ga je Španija dovolila Lavalu, fašistu Degrelle in drugim, ter pravi, da se bodo podobni primeri dogajali vse dolje, dokler bo Franco ostal na oblasti.

List »Evening Star«, ki izhaja v Washingtonu, označuje te primere kot izzivanje in soglasja z onimi, ki so se izrekli proti Francovi diktaturi. Radijski komentator Sergio se navede, da bo Francija prekinila odnose s Španijo. Radijski komentator Cingdom pravi, da so zavezniki vsled dovolitve zavetšču, ki ga Španija nudi Lavalu, upravičeni Franca odstraniti. (Tass)

Kulturno življenje v Berlinu

BERLINO, 28

Kulturno življenje v glavnem mestu Nemčije je zopet oživel. Sedaj oddaja berlinska radijska postaja 19 ur na dan. Pred kratkim so prenašali iz koncertne dvorane berlinskega radia velik koncert, na katerem so sodelovala orkester in zbor berlinske opere Scharlottenburg pod taktirko znanega dirigenta Leopolda Ludwiga. Še dolgo pred začetkom koncerta se je zbralo na stotine ljudi pred vhodom v poslopje Radio-doma. Občinstvo že dolgo časa ni slišalo ruske glazbe. Program koncerta je vseboval dela Čajkovskega in Borodina. (Tass)

Krematorij v Dachau, v katerem so sežigali na desetisoče umorjenih internirancev.

